

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 541

מסכת בבא בתרא מ"ד-נ'

בס"ד, ט"ז תשרי תש"ע

השבוע בגליון

- ♦ החלפת נעליים בבית המרחץ
- ♦ אדם שנתן חליפה ל"ניקוי יבש" וקיבל תחתיה חליפה אחרת
- ♦ בדיקת קולמוס על ידי כתיבת "עמלק"
- ♦ חוק למניעת עיגון נשים בראי ההלכה

- ♦ העתקת קברו של הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל
- ♦ סעודה לרגל התחלת מצווה, נחשבת סעודת מצווה?
- ♦ כתיבת ספר תורה בשותפות
- ♦ מדוע סעודת אירוסין נחשבת לסעודת מצווה?

דף מג/א נוגעין בעדותן הן

העתקת קברו של הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל

בסוגייתנו, כבסוגיות רבות אחרות בש"ס, נקבע, שאדם רשאי לשמש כדיין או כעד, רק כאשר אין לו כל נגיעה לנושא הנדון. בקשר לכך, מעניין לציין בקצרה תשובה הלכתית של ה"חתם סופר" זצ"ל בעניין זה, לגבי פרשת קבורת הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל, שנפטר ביום י"ג אב ה' תקפ"ט, ואשר בעדותו של ה"חתם סופר" (שו"ת, חלק ו, ליקוטים, סימן ל"ז), היה "רבן של כל ישראל".

בשעת פטירתו שהה הגאון הרחק מעיר רבנותו ניקלשבורג, ומחמת אילוצים שונים הוא נקבר בעיר ליכטנשטאט. בני משפחתו ובני קהילתו של הגאון טענו, כי לפני מותו ציוו לקברו בעיר רבנותו או לכל הפחות בפראג, ולפיכך, בקשו היתר מן ה"חתם סופר" להעביר את קברו, כנפסק להלכה (עיי"ש) שמוותר להעביר מת מקברו, אם צווה כן לפני מותו.

אולם ה"חתם סופר" השיב להם: "אך מי יעיד על זה? הלא אנשי ק"ק כולם נוגעים בעדותם הם, דבודאי נוח להם להשתטח על קבר איש אלקים אביהם ורבים. ובפרט שראיתי בהעתק א' אמר בפה מלא קודם סילוקו, שאם יצטרכו דבר ישתטחו על קברו". לבסוף, התיר להם ה"חתם סופר" להעביר את קברו, מאחר שהם ציטטו מדבריו שיקברוהו בעירו או בפראג, ומכיוון שלא היה להם כל עניין שיקברוהו בפראג הרחוקה, הדבר מוכיח שאינם נוגעים בדבר (שו"ת, ליקוטים, חלק ו, סימן ל"ז, וע"ע שו"ת "שואל ומשיב", חלק א, סימן רל"א).

דף מג/א בני עיר שנגנב ספר תורה שלהן

סעודה לרגל התחלת מצווה, נחשבת סעודת מצווה?

באזור הסמוך לעיירה נווארדוק שבליטא, נהגו לגבות מס לטובת קופת הקהילה על מכירת בשר. אך בשר שנרכש לצרכי סעודת מצווה זכה לפטור ממס.

כתיבת ספר תורה בשותפות: פעם אחת התארגנה קבוצת אנשים ושמה לה למטרה לכתוב ספר תורה אשר יהיה בבעלותם המשותפת. ביום המיועד להתחלת כתיבת הספר בקשו המארגנים לקיים סעודת מצווה ברוב עם, ולהפתעם גילו כי הם נדרשים לשלם מס על הבשר לצורך הסעודה, משום שלטענת גובי המס, אין סעודתם נחשבת כסעודת מצווה.

הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל ("באר יצחק", י"ד, סימן י"ט) נדרש לשאלה זו, ובתחילת תשובתו הוא מציין, כי הבסיס לנידון זה הוא, אם כתיבת ספר תורה על ידי מספר שותפים נחשבת כמצווה, או שמא רק אדם המחזיק ספר תורה בבעלותו הבלעדית מקיים מצווה זו (עיי"ן ב"פתי תשובה", י"ד, סימן ע"ה, ובהגהות רעק"א שם, ב"אור שמח", הלכות ס"ה, פרק ז, ועוד). לכאורה, כאשר נעין בסוגייתנו, כותב הגאון, נגלה כי אפשר ללמוד ממנה שאין מקיימים מצווה זו על ידי שותפות בספר תורה.

דבר העורך

מסורת ישראל

בתאי הזכרון של כל אדם, אגורים עשרות אלפי זכרונות, צלילים וריחות, אותם קלט במהלך חייו. לאחר שנים ארוכות, אנו נזכרים לפתע בריח תבשיל ממטבח של סבתא שהלכה לעולמה זה עידן ועידנים, או בניגון עתיק שפוזם תדירות על ידי ישיש מבאי השטיבל של הסבא. ילד לאב אשר השכיל לחרות בזכרון ילדיו את תמונת אביהם מנגן נעימות את הגמרא הקדושה כשקורת רוח על פניו ואושר ממלא את יישותו, פעל בנפשם יותר מכל. את הזיכרון הזה ישא איתו הילד הרך לכל מקום אשר אליו יגיע ויטלטל במהלך שנות חייו עלי אדמות. הרושם העז לא ירפה ממנו וידרבו להמשיך במסורת אבותיו. זו כוחה של מסורת ישראל, שלהבדיל אלף אלפי הבדלות משאר הדתות, עם ישראל כולו חנה על הר סיני וחווה את נתינתה מפי הגבורה, ומאז, משה מסרה, ו... מסרה, ו... מסרה, מאב, לבן, לנכד וכן הלאה, עד ביאת משיח צדקנו אמן.

מספרים על אחד מגדולי חכמי היהודים במצרים, אשר נשטם עזות על ידי הוזיר, שהיה בעל מהלכים בחצר השולטן. פעמים רבות ניסה הוזיר להביך את החכם לפני השולטן בשאלות שונות ומזרות, אך החכם הסיט בפחותו את מהלך השיחה מן הנושא הדתי שעלה על הפרק. באחת הפעמים בהן הזדמנו השלושה יחד, הטיח הוזיר בחכם: "מדוע כבודו אינו מתאסלם וחוסה בצל דתו של הסולטן ירום הדוד?" "יהודי אני", השיב החכם, "ומחזיק במסורת אבותי המסורה לנו ממושה שקיבלה בסיני מיד הבורא". אך הוזיר לא הרפה "וכי לנו המוסלמים אין מסורת?" החכם, שבקש להמנע מהטחת עלבונות בדת המוסלמית, השיב: "יש בידי תשובה, אולם אני מצניעה מפני סיבה מסוימת". סקרנותו של השולטן התעוררה והוא פקד בחומרה על החכם לגלות את צפונות לבו. מששמע כן החכם, לא נותרה בידו

עילוי נשמת

הרב **מרדכי ומירה חדר** ז"ל
ובנם **אריאל יוחאי** ז"ל
נלב' ע"ט"ז בתשרי תשס"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **יצחק גלסטר** ז"ל
ב"ר שאול ז"ל
נלב' ע"ט"ז בתשרי תשמ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידיו
הר"ר **בני גל** ומשפחתו שיחיו

עילוי נשמת

מרת **צינה פלוק** ע"ה
ב"ר אברהם הכהן ז"ל
נלב' ע"י"ז בתשרי ב' דחומה"ס תשל"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידו
הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו- תל אביב

לעילוי נשמת

הר"ר **ישעיהו יצחק בורנשטיין** ז"ל ב"ר חיים אליעזר ז"ל
נלב' ע"י"ט בתשרי תשס"ו **תנצב"ה**
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

בסוגייתנו העוסקת באדם המבקש להעיד נגד חשוד בגניבת ספר תורה מבית כנסת שבעירו של העד, מועלית הצעה שהעד יצהיר בכתב שהוא מסתלק מזכויותיו בספר התורה וכך לא ייחשב עוד כמי ש"נוגע בדבר" ויהא רשאי להעיד נגדו. לכאורה, אם אדם השותף בספר תורה מקיים בכך מצווה, כיצד יתכן להציע לעד להסתלק ממצווה זו? הרי לנו, כי במצוות כתיבת ספר תורה אפשר לזכות רק על ידי בעלות בלעדית על הספר ("בית אפרים", יר"ד, סימן ס"ג).

אולם רבי יצחק אלחנן דחה ראייה זו, שהרי אם לא יעידו נגד החשוד, ויחלצו את ספר התורה מידי, לעולם לא יזכו הקהל לקבל את ספר התורה לידיהם. אם כן, בין כך ובין כך אבדה המצווה מן העד, מאחר שכל עוד ספר התורה שבוי ביד הגנב ואינו מוחזר לבעליו, מסתבר שאין בעליו מקיימים את המצווה. במצב זה, עדיף שהעד יעיד נגד החשוד ויזכה במצווה את שאר בני עירו... נושא זה של מצוות כתיבת ספר תורה, רחב ביותר, אך מעניין לציין, כי לאחר שהגאון מצא אפשרות הלכתית לקבוע, כי גם ברכישת ספר תורה בשותפות אפשר לקיים את המצווה, עדיין נותר להכריע, אם סעודה לרגל **התחלת** כתיבת ספר תורה נחשבת סעודת מצווה, שהרי שהספר אינו כתוב עדיין.

מדוע סעודת אירוסין נחשבת לסעודת מצווה? בתשובתו הוא מכריע, כי סעודה לרגל התחלת מצווה נחשבת סעודת מצווה, שהרי סעודת אירוסין נועדה לציין את תחילת קיום מצוות פרו ורבו, והיא נחשבת לסעודת מצווה. לפיכך, הורה רבי יצחק אלחנן לבל יגבו מס על הבשר שנרכש לסעודה זו.

דף מו/א נתחלפו לו כלים בכלים

החלפת מעילים בבית כנסת

בסוגייתנו מבואר שאם אדם תלה את מעילו במקום מסוים, ולאחר זמן הוא הבחין כי מעילו נעלם ממקומו ולידו תלוי מעיל אחר הדומה למעיל שנעלם, אף על פי שאותו אדם בטוח כי מאן דהוא טעה ולקח את מעילו שלו, אין לו רשות להשתמש במעיל חבירו ללא בקשת רשות, שהרי אין אדם רשאי להשתמש בחפץ של הזולת, וכך פוסק ה"שולחן ערוך" (חו"מ, סימן קל"ו, סעיף ב').

החלפת נעליים בבית המרחץ: הגאון מבוטשאטש זצ"ל, בעל "כסף קדושים" (על ה"שולחן ערוך" שם) נוגע בנקודה שהיתה וככל הנראה גם תשאר רלוונטית לאורך הדורות, והיא, החלפת בגדים בבית המרחץ. בדבריו הוא דן ארוכות בנושא, אם מותר לאדם להשתמש בבגד של הזולת, אשר נטל את בגדיו שלו.

בארצות אירופה, עד לפני עשרות שנים, כאשר עדיין לא היו דרכים סלולות, יוחדו מקומות מסויימים בפתי מבנים ציבוריים, בהם בני אדם השילו מעל רגליהם את ערדליהם עטויות הבוץ. כתוצאה מכך בני אדם רבים שבו לבתיהם וערדלי שניהם על רגליהם. בעל "ערוך השולחן" (חו"מ, שם) התייחס לתופעה זו וכתב, כי "בכל מקום שרבים מצויים שם ומניחים המנעלים העליונים בפרוזדור, ובצאתם יתחלפו של זה בזה, אין מקפידים בדבר ומשתמש כל אחד בשל חבירו עד שיתראו פנים ומחלופים, ואין בזה חשש גולה, **שכן נהגו".**

האם יש הבדל בין ערדליים לבגדים אישיים? לכאורה, ניתן לומר, כי דווקא בנוגע לערדליים אין בני אדם מקפידים על חילופין זמניים, מה שאין כן לגבי נעליים או לגבי מעילים אשר הם בגדים אישיים יותר, יתכן שאדם מקפיד שחבירו לא ילבשם. אולם הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א כותב (שו"ת "שבט הלוי", חלק ו, סימן ל"ח), בהתייחסו להחלפת כובעים, השכיחה בישיבות בעלות מספר תלמידים רב, כי לאור דברי בעל "ערוך השולחן", גם אדם שכובעו ניטל בטעות על ידי אחד מלומדי בית המדרש, רשאי ליטול את כובעו של הזולת ולהשתמש בו עד אשר ייפגשו, וכל כובע יחזור ויונח על ראש בעליו. ואף אם לא ייפגשו לעולם - אין הקפדה על כך!

מן הראוי לציין, כי הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה", או"ח, חלק ה, סימן ט), התייחס להחלפת מעילים בבית הכנסת וכתב, כי אמנם מדברי בעל "ערוך השולחן" אנו למדים כי בכל מקום אשר בטעות עלולה להתבצע בו החלפת בגדים, דרך בני אדם למחול זה לזה על השימוש בבגדיהם עד להשבתם לידיהם. אולם, עלינו לזכור כי דבריו אמורים במקומות "שכן נהגו" בלבד, כלשונו של בעל "ערוך השולחן", ולפיכך, במקומות אשר בהם אין וודאות כי בני אדם אינם מקפידים על כך, חלים דברי גמרתנו, האוסרת בכל תוקף להשתמש ברכוש הזולת ללא הסכמתו.

מן הראוי לתלות מודעה שהמחליף נגד עם חבירו רשאי להשתמש בו: לפיכך, מוסיף בעל "אגרות משה" ומדגיש, כי "טוב להנהיג זה בכל מקום ומקום על ידי ראשי הקהל, ויפרסמו זה לכל המתפללים בתחילת התקנה, ויהיה כתוב בהפנקס תקנה זו. וגם כתוב על איזה נייר דבוק במקום שמדביקים בכל עניינים שמדמנים בבית הכנסת, שאז יש לתלות שידעו כבר זה כל הנכנסים לביהכ"נ אף אורח באקראי".

דף מו/א נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן

אדם שנתן חליפה ל"ניקוי יבש" וקיבל תחתיה חליפה אחרת

דין תורה מעניין שהתנהל בין שני בעלי דין, משך את תשומת לב רבני בית מדרשנו בשל הקשרו הישיר לסוגייתנו. ראובן מסר את חליפתו למכבסת ניקוי יבש, אך בבואו ליטלה מן המכבסה הוא נדהם לגלות כי החליפה שנמסרה לידיו על ידי בעל המכבסה אינה שלו! בסיומו של דין ודברים קצר בינו לבין בעל המכבסה התברר, כי שני הצדדים נחושים בדעתם. ראובן היה בטוח שהחליפה אינה שלו, ואילו בעל המכבסה טען בלהט, כי חליפה זו ולא אחרת נמסרה לו על ידי ראובן לניקוי. עד מהרה שיחרו הצדדים לפתחו של בית הדין, שהעלה מסקנה מעניינת בהסתמך על דברי סוגייתנו, כלהלן.

ברירה, ולשם כך הוא ביקש את רשות השולטן והוזר להשתתף איתו ב"תרגיל" שיוכיח את צדקתו.

יום שיש, יום אידם של המוסלמים. במסגד עמוס מתפללים ניצבו השולטן והוזר על מקומם ולידם החכם היהודי בלבוש קאדי מוסלמי. כפי שתוכנן מראש, כובד האורח, שלא זוהה על ידי ההמון כיהודי, לשאת את דרשת יום שיש.

החכם פתח את דבריו בשבחים לשולטן ירום הודו ולאחר מכן נאם בפניהם בענייני מוסר וכדומה, תוך שהוא מצטט מידי פעם פסוקים מן הקוראן, וכמנהגם של המוסלמים, בכל עת שהזכיר ציטטה היה ההמון חוזר אחריו כהד. במהלך הדרשה החל החכם לשלב פסוקים וציטטות אשר בדה מלבו בו ברע ואינם כתובים כלל בקוראן, והקהל, עדיין באותה התלהבות, חזר על פסוקיו ומשפטיו בהתלהבות ובנענועי ידיים נמרצים.

הוזר רתח מזעם. החכם שם את דתם ללעג וקלס, ובעוד רגוזו מפעפע שמע את החכם מזמינו עם השולטן לבקר בביתו טרם עלות השחר.

נשבת בבוקר יצא החכם מביתו אל בית הכנסת, בלויית שני "רבנים נכבדים", הלא הם השולטן והוזר, לבושים בבגדי רבנים, לקראת תפילת שחרית של שבת. החכם הושיבם במקום האיות לרבנים רמי מעלה ומי מהמתפללים אשר החל בבלוש בעיניו אחר שני ה"רבנים" הנבוכים, השפיל בזריזות את עפעפיו למראה עיניו החודרות של החכם.

כאשר הוציאו את ספר התורה מארון הקודש, עלה החכם אל הבימה כמנהגו בכל שבת והחל קורא בתורה. לא עברו רגעים מועטים והנה, קול רם נשמע מפיות המתפללים, אשר כאיש אחד תיקנו את החכם שטעה בהגיית אחת המילים. החכם כחכה בגרונו והמשיך בקריאתו, אך כעבור מספר פסוקים בלבד, שוב נזדעקו המתפללים לתקן את רבם שטעה פעם נוספת. בפעם השמינית כבר נמהלו צלילי טרוניה תבוייה בקולותיהם. אך סיים הכהן את לברך, פנה גבאי בית הכנסת מעדנות אל החכם תוך בקשת מחילה, ולרווחת הקהל, שב החכם למקומו כאשר הגבאי נטל על עצמו את משימת הקריאה.

משהגיע החכם לביתו ו"הרבנים" המיוזעים פשוט את הבגדים שלא היו רגילים בהם, פנה החכם אל הוזר ואמר: "טענת פני שגם לכם יש מסורת. ראה. בדרשתי במסגד שילבתי "פסוקים" שלא היו ולא נבראו וכל הקהל, לא זו בלבד שלא תיקן אותי אלא גם חזר אחרי בעיניים דבוקות, ואילו כששגיתי בניקוד של מילה אחת בבית הכנסת, תוקנתי על ידי הקהל כולו! ואף הגבאי שידע שאני יכול לפטרו מעבודתו, פנה אלי לעיני כל הקהל בבית הכנסת שאני בנית ודרש שאפסיק לקרוא בתורה בגלל שגיאות קלות אלו.

למסורת כזאת יקרא מסורת.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף מה/א דאמר לא ניחא דליהוי

הכרת הטוב מול שבועת שקר

ב"ח בסיון, תשל"ב, יום הזיכרון לפטירתו של ה"משגיח" הידוע של ישיבת מיר, הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל, נשא ראש ישיבת מיר, הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל דברים לפני תלמידי ישיבתו, וכה אמר:

בסוגייתנו מבואר, שאין אדם רשאי להעיד על אודות שדה שהיה בעבר בבעלותו ובעלי חובו

גמרתנו העוסקת באדם שכליו התחלפו בשל זולתו קובעת, כי אדם שמסר כלי לאומן כדי לתקנו, וכאשר הוא בא ליטול את הכלי המתוקן נתן לו האומן כלי מסויים באומרו: "הרי לך הכלי שלך", אך בעל הכלי מכיר כי כלי זה אינו שלו, ולבטח החליפו האומן בטעות בכלי של אחר, אין הוא רשאי להשתמש בו, שהרי אינו שלו. כך גם פסק הרמב"ם (הלכות גזלה ואבדה, פרק ו', הלכה ו'), והוסף: "הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבוא הלה ויחזיר ויטול את שלו". כלומר: הוא רשאי ליטול את הכלי לביתו, אף שהוא מכיר שאינו שלו, אך הוא אינו רשאי להשתמש בו, ועליו להמתין בסבלנות עד אשר בעליו, שככל הנראה נטל את הכלי שלו, יבוא אליו והם יחליפו את הכלים ביניהם.

לכאורה יש לתמוה מדוע עליו ליטול את הכלי לביתו לאחר שאסור לו להשתמש בו? מה מונע ממנו לתבוע את האומן לפצותו בדמים על שאיבד את הכלי שלו ומסרו בטעות לאחר? הרי הוא זה המכיר את כליו יותר מכל אדם אחר בעולם, ויש, איפוא, להאמין לדבריו ולחייב את האומן! אין זאת, אלא משום שגם במקרה זה תקף הכלל "המוציא מחבירו עליו הראיה", ועליו להוכיח ברורות כי אכן כלי זה שנמסר לידי על ידי בעל החנות אינו שלו. כל עוד לא עשה כן, רשאי בעל החנות למסור לידי הכלי החלופי ולשלחו מעל פניו. ומכל מקום, אף על פי שנטל את כלי לביתו אין הוא רשאי להשתמש בו, שהרי הוא עצמו יודע כי כלי זה אינו שלו! (פד"י דיני ממונות ובירורי יהדות ה' פס"ד בעמוד קמ"א).

דף מח/א גט המעושה

חוק למניעת עיגון נשים בראי ההלכה

סוגייתנו מבארת כי גט "מעושה" - גט שנכפה על אדם לתיתו, ללא שההלכה חייבתו לגרש את אשתו - אינו חל. לא זו בלבד, אלא גם כאשר הבעל חייב לגרש את אשתו על פי ההלכה, וכפו אותו לגרשה מסיבה נוספת, אחרת, שאינה הלכתית, אין הגט חל [4]. מאחר שהגדרות אלה דקות ועדינות, טרחו הפוסקים במקרים רבים להגדיר מתי נחשב מתן הגט על ידי הבעל כאונס, ובאלה מקרים יש להחשיב זאת כמתן גט מרצונו החופשי.

אין להנשא ללא אישור השלטונות: כדוגמה להתמודדות פוסקי הדורות עם בעיה סבוכה זו, ניתן לציין את המשוכה שהעמידו השלטונות הנכרים בפני הפוסקים לפני כמאה וחמישים שנה. באותם ימים התערבו השלטונות באופן בוטה בחיי נתיניהם, בתחומי החינוך, המשפט האישי ועוד. אחת הגזירות קבעה, כי הרוצה לקדש אשה חייב לבקש מראש את אישור השלטונות לנישואין, ואם נשא אשה ללא ידיעתם, אחת דינו לגרשה לאלתר.

פעם אחת, יהודי תושב הוראדנא שבליטא נשא אשה במזל טוב, אך למרבה הצער הוא לא הסכים להשמע להוראותיו המדוקדקות של הממשל הרוזני. ימים אחדים לאחר נישואיו תבעוהו פקידי השלטון לגרש את אשתו. כאשר הופיע הבעל בבית הדין, שאלוהו הדיינים מדוע הוא מבקש לגרש את אשתו והלה השיב להם כי פקידי המושל נוגשים בו לגרשה. כששמעו הדיינים את דבריו, הם סירבו לסדר גירושין עבור זוג זה שהרי גט זה הוא "מעושה" ואינו חל.

לאחר שעזבו בני הזוג את בית הדין, הסתלק הבעל ונעלם מעין כל. אין אנו יודעים כיצד הגיבו השלטונות על סירוב הדיינים לסדר גירושין לזוג זה, אך לאחר זמן מה שב הבעל והופיע בבית הדין, בהצהירו כי הוא מוכן לגרש את אשתו מרצונו הטוב. דייני בית הדין סידרו גט לבני הזוג, אך לאחר מכן החל ליבם נקפם שמא נהגו שלא כשורה, שכן, מבואר בספרי הפוסקים (שו"ת מהרי"ק, סימן ס"ג), כי כל עוד לא פגה סיבת האונס, אין הגט כשר אפילו שהבעל אינו מצהיר שמגרש מחמת האונס, משום ההנחה שהוא מגרשה בשל אילוצים חיצוניים.

דייני הוראדנא ביקשו את חוות דעתו של פוסק הדור, הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל לגט זה. הגאון פרס בפניהם תשובה הלכתית ארוכה ומקיפה, ובסיימה הוא מגיע למסקנה כי הגט כשר (שו"ת "באר יצחק", אה"ע, סימן י').

תמצית תשובתו מתבססת על כך, שלאחר המצב הנתון, לפיו השלטונות אינם מאפשרים לזוג זה להקים בית בישראל, חובת הבעל, מבחינה הלכתית, לגרש את אשתו משום שאין באפשרותו לקיים את התחייבותו כלפיה. מעתה, כל עוד מצהיר הבעל שהוא מגרש את אשתו מפני אימת השלטונות, נחשב הגט ל"מעושה". אולם אם הבעל מצהיר כי הוא מבקש לגרשה מרצונו הטוב, אזי

[4] לדעת רב משרשיא בסוגייתנו, באופן זה הגט פסול מדרבנן בלבד. אולם, למסקנת הגמרא במסכת גיטין (פח/ב) גם באופן זה הגט פסול מדאורייתא, וכן נקטו רוב הפוסקים (עין תוספות בסוגייתנו, ד"ה "גט" וד"ה "דבר תורה", וברמב"ן ובטור אבה"ע, סימן קל"ד).

עדיין יכולים לגבות ממנו ממון מחמת שיעבודו להם, משום שהוא "נוגע בדבר", שהרי נח לו שבעלי חובותיו יגבו את חובם משדה זה כדי שהוא לא יכלל בין אלה שהכתוב (תהילים לז/ כא) קורא עליהם "לוה רשע ולא ישלם".
לכאורה, מדוע יש לחשוש שאדם יעיד עדות שקר כדי להמלט מן הפסוק "לוה רשע ולא ישלם" הרי איסור עדות שקר חמור הוא מאד? אלא, אמר הגאון רבי חיים זצ"ל, יש ללמוד מכאן כי מידת הכרת הטוב מושרשת בנפשו של האדם, לפיכך, למרות כל האיסורים החמורים הכרוכים בעדות שקר, ניתן לחשוש בו שישקר ובלבד שיפרע את חובו לחבירו שהיטיב עמו והלוה לו ("שיחות מוסר", תשל"ב/ב/לב).

דף מח/א אגב אונסיה גמר ומקנה

מתנה בכפייה או עבודת כפייה?

הגמרא במסכת סנהדרין (צא/א) מספרת שהמצרים תבעו את בני ישראל לדין לפני אלכסנדר מוקדון, ודרשו להשיב להם את הכסף והזהב ששאלו מאיתם בצאתם ממצרים, אולם לאחר שבני ישראל טענו כנגדם, כי טרם התקבלה מן המצרים כל תמורה עבור מאתים ועשר שנות עבודתם בפרך, ברחו המצרים ולא שבו.

לכאורה, הרי המצרים העניקו את הכלים במתנה לבני ישראל (עין רשב"ם, שמות, יב/לו), מהו, איפוא, הבסיס לתביעת המצרים?

הגאון ר' נתן גשטטנר שליט"א ("להורות נתן", עה"ת, חלק ב', יד/א) מסביר זאת על פי סוגייתנו בה מבואר, כי אם כפו על אדם לתת מתנה, הוא רשאי לחזור בו לאחר מכן. אולם אם הוא קיבל תמורה עבור החפץ שנתן בכפייה, אין הוא רשאי להתחרט ממתנתו, משום שאומדים בדעתו, שהתמורה הממונית בגין המתנה גרמה לו לתת אותה בלב שלם.

על פי זה אפשר להבין את תביעת המצרים ואת דחייתה במשפט שהתנהל לפני אלכסנדר מוקדון. המצרים תבעו את בני ישראל להשיב להם את המתנות שנכפו עליהם להעניק לבני ישראל, ואילו היהודים השיבו להם, כי עבודת הפרך הממושכת היוותה תמורה עבור מתנות אלו, ושוב אין הם רשאים לחזור בהם.

הננו לשגר ברכה קמיה

הרה"ג רבי פנחס דניאל ויטמן שליט"א מראשי רבני מאורות ההלכה לרגל ההוצאה לאור של חיבורו החשוב והמלא "פני השלחן" על הלכות 'חול המועד' הכולל בירורי הלכה ופסקים בשאלות המצויות יא רעוא מן שמיא שיזכה להפיץ את אור ההלכה בכל תפוצות ישראל
בברכת התורה ולומדיה
מערכת 'מאורות ההלכה'

עילוי נשמת

מרת **אסתר גולדה כהנא** ע"ה

ב"ר אלתר יעקב וגיטל ויזל ז"ל

נלב"ע י"ח בתשרי תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד לייב פוקס** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ' בתשרי תשנ"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידיו

ר' משה ווחיה גרין שיחיו - רעננה

לעילוי נשמת

מרת **חנה קסטנר** ע"ה

ב"ר נחום ז"ל נלב"ע הושענא רבה כ"א בתשרי

תשל"ד תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידיו

הר"ר אברהם יוסף קסטנר שיח' י-ם

לעילוי נשמת

מרת **זהבה גולדה** ע"ה

ב"ר מיכאל ז"ל נלב"ע כ"א בתשרי תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידיו

הר"ר מיכאל בליכר ומשפ' שיחיו - חיפה

תולים את בקשתו לגרשה ברצונו לקיים מצוות חכמים, ואין גט זה נחשב ל"מעושה" [עיי"ש שביאה, כי גם אם הסיבה האמיתית לבקשתו לגרש את אשתו, היא מחמת פחדו מן השלטון, הגט כשר משום ש"דברים שבלב אינם דברים". ועיי"ש במה שהוסיף לבאר דין זה לדעת כל הראשונים].

גם בימינו אנו מתבקשים הפוסקים לקבוע בהלכה זו אשר גבול דק החולף לארכה וכמעט אינו נראה לעין, חורף גורלות וקובע אם גט פלוני מעושה הוא אם לאו.

כך נתבקש הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל לחוות את דעתו לקהילת יהודי דרום אפריקה, כאשר עסקנים, אשר קשרו מהלכים עם חברי פרלמנט, ביקשו לקדם הצעת חוק בו ייקבע, כי יהודי המגרש את אשתו בבית משפט אזרחי, חייב גם לגרשה בבית דין יהודי, ואם לא יעשה כן יוטל עליו קנס כספי. מטרת החוק נועדה לשחרר בנות ישראל מעגינותן, לאחר שבעליהן נתנו להן "גט" אזרחי בלבד.

אולם הגר"י וויס זצ"ל, בעל "מנחת יצחק", הסביר להם, כי גט זה נחשב ל"מעושה", מאחר שהם מבקשים שהמדינה תכפה על הבעל לגרש את אשתו. לפיכך, עליהם לקדם הצעת חוק שיקבע, כי אין תוקף לגירושין אזרחיים ללא קבלת אישור מבית דין יהודי. מעתה, השלטונות אינם כופים אדם לגרש את אשתו בבית דין רבני, אלא מבהירים לו, כי כל עוד לא יעשה כן, גם הם לא יסכימו להעניק לו "גט" אזרחי.

הא למה הדבר דומה, ליהודי המבקש לשאת אשה אחרת על פני אשתו, ומחמת חרם דרבינו גרשום האוסר זאת, הוא מגרש את אשתו הראשונה. כלום אונס יש כאן? לא! כי אם בחירה חופשית של הבעל. לעומת זאת, אם כופים אדם על מעשה הגירושין עצמו, הרי זה גט "מעושה" (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ח סימן קל"ז).

ספר "המאור המבואר" על מסכת סוכה

במהדורה חדשה

הכולל תמונות להמחשת הלימוד

והלכות סוכה

להתכונן הלכה למעשה לחג הבע"ט

להזמנות: מוקד "מאורות"

1-700-500-151

מתחילים
בלימוד, אי"ה
בשבת בראשית!

עונג של
לימוד
משפחתי

חדש! מאורות השבת חלק ז' חידוש לכל המשפחה. בכל שבת

יש לכם הזדמנות להצטרף לחווית הלימוד אלף משפחות כבר נהנות מדי שבת מלימוד הלכה המשפחתית המוסיפה אור ורגש לשולחן השבת, ומחזקת את הקשר בין בני הבית. למעלה מחמישים וזו ברכה לכל משפחה יהודית. אתם מוזמנים.

נושאי הלימוד בכרך זה: רפואה בשבת, אמירה לנכרי ומלאכת קטן.

לפרטים והזמנות: 1700-500-151

להשיג בחנויות הספרים

